

NOVICI

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj IX.

O sredo 23. maliga serpana (srednoletna) 1851.

List 30.

Letošnja živinska bolezn.

V več krajih se to poletje sliši, da živina, zlasti goveja, kri šči. Zadel sim unidan na to kužno bolezn tudi pri sv. Treh Kraljih, ter sim ondašnjim posestnikom obljubil, v „Novicah“ zastran te letos nevarne bolezn potrebni poduk razglasiti, zakaj med kervomokam in kervomokam je velik razloček.

Včasih živina kri šči, brez da bi to nevarno bilo. Ni pa vselej taka; tako je letos po kervomoku že tu in tam več živine pocepalo. Večkrat ima namreč kervomočnost vse lastnosti kužniga čerma ali — kakor ga ljudje sploh imenujejo — vrančniga prisada, pri katerim se kri spridi, da je černa, kot oglje ali saje, zraven tega pa tudi gosta, kot kolomaz, in strupena. Tak kervomok je zlo nevaren.

Naznani se pa ta bolezn s tem, da začne živina brez družiga boleho vanja nanagloma veliko černe kervi scati; trese se, posebno na zadnjim koncu; gobec postane bolj vroč, in večkrat se zapazijo na gobčni koži černekaste lise. Živina neha jesti in prežvekovati; vidno hujša; o začetku je blato terdo, kmalo pa postane mehko; živina že o dveh dneh, ako se bolezn po primernim ozdravljanju ne ozdravi, konec vzame.

Že v 1. tečaju „Novic“ leta 1843 na strani 9. je vrančni prisad prav natanjko popisano. Omenjeni so ondi vzroki, po katerih vstane, kakor tudi vodila, po katerih se ima ozdravljati; toraj zavernemo bravece na omenjeni sostavek *) in pristavimo le to, da se vrančni prisad o mnogih poletjih v razni podobi prikaže; letos, kakor smo že omenili, s kervomokam.

1. Da se bolezn vbrani, naj se živina nikdar, ko je prevroče, posebno na sončne pašnike ne goni; le zjutraj bolj ob hladnim in proti večeru, ko vročina nekoliko mine, naj gre na pašnik. Hlev ne sme biti soparčen, ampak hladan in zračen; gnoj naj se večkrat izkida. Piti naj se daje živini čiste hladne vode; mlaka in gnojnica ste ji posebno škodljivi; če se živina doma napaja, je dobro, vodo, saj enkrat na dan, osoliti ali z kisam (jesiham) okisati; tudi zelnica in repnica ste dobri, če ju živina pije. Koristno je tudi živino vsaki drugi dan po celim životu z merzlo vodo politi in jo po tem s slamo dobro dergniti, da se osuši. Naj se daje živini več zelenjave (trave), ki pa mora biti frišno pokošena ali napleta, ne pa taka, ki se že dva ali tri dni v kakim kotu pari, ker taka je škodljiva, kakor tudi sparjena, plesnjeva, zatuhla ali še ne obležana klaja.

2. Če pa kaka živina zbolí, naj se na vsako drugo uro z merzlo vodo po celim životu polije in potem dobro s slamo zriba. Za pijačo naj se ji dajejo večkrat na dan kisline, kakor: kisa (en maslic kisa s poličem vode zmešaniga) ali zelnice ali repnice,

ali nezreliga kisliga sadja zmučkaniga; puša naj se le o začetku bolezn, zlasti dobro rejeni, pitani živini, na vratni žili; če pa bolezn že več dni terpi, se pa ne sme več pušati. Noter se ji daje solitar s kafro zmešan, takole: vzemi štupe solitarja 1 ali 2 lota, kafe pol ali 1 kvinteljc, — to z moko in vodo v testo zmešaj in živini v svalkih noter dajaj 2 ali 3 krat na dan.

Vedno se pa mora skerbeti, da se človek nič ne rani, ki ima s tako živino opraviti, ker so take rane ako se s strupeno kervjo oskrunijo, smertno nevarne. Meso take bolne živine se nikdar ne sme porabiti, ker človek, ako ga je, velikokrat umerje ponjem. Taka živina se tedaj ne sme zaklati; če pogine, jo mora konjedere zakopati.

Dr. Strupi.

Sončni mrak.

O pondeljck popoldne — 28. dan tega mesca — bo mraknilo sonce. To mraknenje se bo vidilo po sukanju lune v nekterih krajih poprej, v nekterih pozneje, ker se bo začelo 20 minut po eni popoldne, in bo jenjalo 57 minut čez pet. Na Krajskim, Koroškim, Štajarskim, Teržaškim, Goriškim, Horvaškim bo z razločkam nekterih 8 minut zlo enak začetek in konec mraknenja; na Krajskim se bo mrak začel 20 minut po treh; končal se bo pa 22 minut po pêtih.

Kakor se mrak sonca ne bo povsod o ravno tistim času vidil, tako tudi mrak ne bo povsod enak. V nekterih krajih bo mrak popolnoma (tamna noč po dnevi), v drugih se bo manjši ali veči serp ali kraje svitliga sonca vidil; v več krajih sveta bo le en del sonca mračen, v drugih pa clo ne.

Popolnoma mraknenje 28. dan t. m. bo v našim cesarstvu le za severno-iztočne kraje Galicije (Poljskiga), in le tisti kraji, kateri med tem pojásam Poljskiga in Ruskiga leže, bojo imeli popolnoma tamo.

V vsih naših poprej imenovanih južno-slavenskih deželah in v več družih se ne bo vidil popolnoma mrak, ampak stransko-spodnji serp sonca bo svetel ostal; ta serp bo v Gradcu nekoliko manjši kot v Belaku, Celjovcu, Ljubljani, v Zagrebu, Karlovcu, kjer bo nekoliko večí; še večí bo v Terstu, Gorici, Zadru, Sebeniku, Splitu, Vidmu, Benedkah, in tako naprej se bo na Laškim zmiraj manj tamniga sonca vidilo, dokler clo nič mraka ne bo.

Z majhnim razločkam se bo v naših (južnoslavenskih) deželah mraknenje takole vidilo:

Vzrok različniga mraka je v tem, da luna pri svojim sukanju okoli naše zemlje ne stopi povsod in o ravno tistim času enako med sonce in zemljo, tedaj tudi naši zemlji ne prikrije sončne svitlobe povsod.

Zapopadek sončniga mraka ni težak. Kakor včasih

*) Vse natanjko bo tudi popisano v »Živinozdravništvu«, ki sedaj na svitlo hodi. Pis.